

"OMMAVIY MADANIYAT" VA MILLIY QADRIYAT*Камола Собитжоновна**Алфраганус нодавлат университетининг
"Шарқ филологияси" кафедраси ўқитувчиси*

Har bir jamiyatning naqadar erkin va demokratik faoliyat ko'rsatishi shu davlatning ommaviy axborot vositalari faoliyati bilan belgilanadi. Bugun "ommaviy madaniyat" deb atalgan, aslida, olomon madaniyati sifatida xalqlar va millatlar ma'naviyatiga tahdid solayotgan tahlikali bir zamonda ayniqsa, bu sohaning o'rni va ahamiyati yanada oshib ketdi. Shu o'rinda "Ommaviy madaniyat" degan niqob ostida axloqiy buzuvchilik va zo'ravonlik, individualizm, egotsentrizm g'oyalarini tarqatish, kerak bo'lsa, shuning hisobidan boylik orttirish, boshqa xalqlarning necha ming yillik an'ana va qadriyatlari, turmush negizlariga bepisandlik, ularni qo'porishga qaratilgan xatarli tahdidlar odamni tashvishga solmay kuymaydi. Chindan ham, bugun har bir millat qadriyat va an'analari "Ommaviy madaniyat" soyasida qolib ketayotgani uchun ham bu vaziyat hatto iqtisodiy jihatdan boy, dunyoning eng rivojlangan mamlakatlarida ham ma'naviy inqirozni yuzaga keltirmoqda. Unutmaslik kerakki, bu jaraen ommaviy axborot vositalarining ishtirokisiz kechmaydi. Chunki, axborotlar orqali kishining tasavvur olami shakllanadi. Odam eshitgani, ko'rganiga ishonishi va shu axborotlar orqali uning dunyoqarashi boyib borishi barchaga ayon. Shu sababdan ham ommaviy axborot vositalari ishtiroki ko'p narsani hal etadi. Ma'naviyat haqida har qancha da'vatlar, muhim nazariy fikrlar bildirilmasin, agar ularni jamiyat ongiga singdirish uchun doimiy ish olib bormasak, bu boradagi faoliyatimizni har tomonlama puxta o'ylangan tizimli ravishda tashkil etmasak, tabiiyki, biz ko'zlangan maqsadga erisholmaymiz, ya'ni inson qalbiga yo'l topolmaymiz. Shuning uchun ham biz bugungi kunda ta'lim-tarbiya sohasidan boshlab, matbuot, , internet va boshqa ommaviy axborot vositalari, teatr, kino, adabiyot, musiqa, rassomlik va haykaltaroshlik san'atigacha, bir so'z bilan aytganda, insonning qalbi va tafakkuriga bevosita ta'sir o'tkazadigan barcha sohalaridagi faoliyatimizni xalqning ma'naviy ehtiyojlari, zamon talablari asosida yanada kuchaytirishimiz, yangi bosqichga ko'tarishimiz zarur. Bugun dunyoni qurolli kurashlar emas, axborot boshqarayotgani hech kimga sir emas. Sababi, bugun axborot jadalligi shu qadar tezlashib ketdiki, dunyoning narigi chetida turib, kompyuterning birgina tugmasini bosib axborotni butun olamga tarqatish imkoni bor. Ammo bu imkoniyatdan har kim turlicha foydalanmoqda. Kimdir axborotni tez va sifatli yetkazib berish uchun, yana kimlardir esa axborot tarqatish yo'li bilan g'arazli maqsadlarini amalga oshirmoqda. Ayniqsa, bu xuruj millatlarning milliy qiyofasini belgilab beradigan qadriyat va an'analari qaratilgani o'z millati kelajagiga qayg'urgan har bir ziyolini tashvishga solishi tabiiy. "Globallashuv - bu avvalo haet

sur'atlarining beqiyos darajada tezlashuvi demakdir. Har bir ijtimoiy hodisaning ijobiy va salbiy tomoni bo'lgani singari, globallashuv jarayoni ham bundan mustasno emas. Hozirgi paytda uning g'oyat o'tkir va keng qamrovli ta'sirini deyarli barcha sohalarda ko'rish, his etish mumkin. Bu vaziyatda - asosiy minbarga aylanadi. orqali efir yuzini ko'rayotgan xoh kinoasar, xoh musiqa yoki teleko'rsatuv bo'lsin muayyan maqsadga yo'naltiriladi. Shu ma'noda, nafaqat jamiyat hayotining ko'zgusi, balki yosh avlod tarbiyasida muhim vosita hamdir.

"Millat va davlat taraqqiyotini ta'min etuvchi muhim omillaridan biri yosh avlodning tarbiyasi masalasidir. Xalq tarbiyasida qusur va kamchiliklar bor ekan, o'sha xalq istiqomat qiladigan makonda eng qat'iy qonunlar vositasida ham tartib o'rnatib bo'lmaydi. Dunyoning iqtisodi rivojlangan ilg'or davlatlari ham aynan yoshlar tarbiyasi masalasida oqsaqayotgani va shu bois ayni vaqtga qadar qo'lga kiritgan yutuqlari muvaqqat bir yuksalish ekanini e'tirof etmoqda".¹ Chindan ham, bugun dunyoning hatto eng rivojlangan mamlakatlarida ham yoshlar tarbiyasi eng og'riqli nuqtaga aylandi. Bugun ular uchun ko'ngilga kelgan ishni qilish go'yoki demokratiyaning yuqori cho'qqisi. Insoniyat shu qadar tubanlashib ketdiki, hatto bir jinsli nikoh kurishdek hayvoniy hohishlarga ba'zi mamlakatlarda qonunan ruxsat etildi. Bunday holatning yuzaga kelishiga tarbiyasizlik, odob-axlok me'yorlarining buzilishi, umuminsoniy qadriyatlarning tanazzulga yuz tutishi - asosiy sabablardir. Shu sababdan bugungi kunda tarbiya masalasiga har qachongidan-da ko'proq mas'uliyat bilan qarash va har doimgidan-da ko'proq e'tibor qaratish lozim. Zero, bobolarimiz ta'kidlaganidek, " tarbiya insonni hayvondan ayirgan asosiy sifatdir". Har bir millatning ertasi albatta farzandlarining jismonan va ma'nan sog'lomligi, o'z shaxsiy fikriga ega ekani va turli g'oyaviy tahdidlarga qarshi mafkuraviy immunitetining qay darajada shakllangani bilan belgilanadi. Avvalo, immunitet so'ziga e'tibor bersak, lotincha "immunitas"- "ozod bo'lish", "qutulish" degan ma'no anglatib, organizmning doimiy ichki muayyanligini saqlashi, o'zini turli ta'sirlardan, tashqi infeksiyalar kirib kelishidan himoya qilishga qodir bo'lgan reaksiyalar tushuniladi. Ma'lumki, har qanday kasallikning oldini olish uchun avvalo, kishi organizmida unga qarshi immunitet hosil qilinadi. Biz ham farzandlarimiz yuragida ona vatanga, boy tariximizga, sog'lom munosabatni qaro ota-bobolarimizning muqaddas dinig toptirishimiz, ta'bir joiz bo'lsa, ularning mafkuraviy immunitetin kuchaytirishimiz zarur.

Ommaviy madaniyat mustaqil fenomen sifatida paydo bo'lgan davr haqida turlicha fikrlar mavjud. "Jumladan, rossiyalik san'atshunos Yelena Smolskaya ommaviy madaniyat yaqin o'tmishda paydo bo'lgan, deb hisoblasa, amerikalik sotsiolog D.Uayt esa uning dastlabki unsurlari minglab tomoshabinni o'ziga jalb eta

¹ F. Madrahimova Zavolga eltuvchi madaniyat. // Tafakkur 2013-yil 4-son 88 bet

² Bahronov D. Tarbiya millatni yuksaltirar.// "Tafakkur" jurnali. 2014-yil 4-son 89-bet

olgan Rim gladiatorlari jangida ko'rinadi, deydi ".² Umuman, jahon ilm-fanida ommaviy madaniyatning paydo bo'lishiga oid mavjud fikrlarni quyidagicha umumlashtirish mumkin:

1) ommaviy madaniyatning dastlabki shart-sharoiti insoniyat tamadduni va nasroniylik taraqqiyotining ilk davridan boshlab shakllangan. Bunga misol sifatida, ommaga mo'ljallangan ilohiy keltiriladi (deylik, avom kitoblarning soddalashtirilgan ko'rinishlar uchun "Injil").

2) ommaviy madaniyat manbalari Yevropa adabiyotida XVII- XVIII asrlarda paydo bo'lgan sarguzasht, detektiv avantyura romanlari bilan bog'liq degan qarashlar ham bor. Misol sifatida ingliz adibi Daniel Defoning mashhur "Robinson Kruzo" va rus yozuvchisi Matvey Kamarovning "Ingliz milordi Georgning sarguzashtlari haqida qissa" asari keltiriladi. Har ikki asar ham sodda, ravon tilda bitilgan.

3) ommaviy madaniyatning keng yoyilishiga 1870-yili Buyuk Britaniyada kuchga kirgan umummajburiy savodxonlik haqidagi qonun ta'sir o'tkazgan, degan nuqtai nazar ham bor.

Keltirilgan ma'lumotlardan ham ko'rinib turibdiki, "ommaviy madaniyat" tushunchasi kecha paydo bo'lgani yo'q. Ammo bugun uning ta'siri hayotimizga tobora chuqurroq kirib kelayotganidan hech birimiz ko'z yumolmaymiz. Ayni paytda axloqiy buzuqlik, hayosizlik, "demokratiya" bayrog'i ostida turli buzg'unkor g'oyalarni urinayotgan qora kuchlar uchun ning asosiy minbarga aylanayotgani ham rost. Ommaviy madaniyat xuruji nafaqat xalqlarning milliy qiyofasiga, balki umuminsoniy qadriyatlarga ham raxna soladi. Umuminsoniy qadriyatlar-jahondagi barcha xalqlar va davlatlar uchun umumiy qadrlash mezoni hisoblangan, umumbashariy ahamiyatga ega bo'lgan qadriyatlar tizimini ifoda etadigan tushuncha. Ushbu tushuncha nihoyatda keng ko'lamli va serqirra tushunchadir. U ozodlik, erkinlik, tinchlik, baxt-saodat kabi umum ijtimoiy ma'no-mazmun kasb etadigan tushunchalardangina iborat emas. Uni faqat madaniy boyliklar sifatida tushunishni ham maqsadga muvofiq, deb bo'lmaydi. Shu bilan birga, muayyan milliy, etnik va boshqa xususiy qadriyat tizimlari ham umuminsoniy qadriyatlarning o'rnini bosa olmaydi.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. F. Madrahimova Zavolga eltuvchi madaniyat. // Tafakkur 2013-yil 4-son 88 bet
2. Bahronov D. Tarbiya millatni yuksaltirar.// "Tafakkur" jurnali. 2014-yil 4-son 89-bet.
3. Ma'naviyat asosiy tushunchakar lug'ati.-T.: 2008-yil, 572-bet

³ Ma'naviyat asosiy tushunchakar lug'ati.-T.: 2008-yil, 572-bet